

Δ. Βλαχοπάνου: Ο ΕΛΑΣ του Άρη, ο Ζέρβας του ΕΔΕΣ
Το μυθιστόρημα της χαμένης ενότητας, εκδ. 24 γράμματα

Γράφει ο **Πάυλος Μουρουζίδης**

Κείμενο στο οποίο βασίστηκε η ομιλία του στην εκδήλωση βιβλιοπαρουσίασης που έγινε στην Πτολεμαΐδα, στις 31/1, στο Εργατικό Κέντρο

Μνήμες από ένα δάσκαλο του αγώνα

Ανακαλώντας από την παιδική μου μνήμη μαθητικές αναμνήσεις, ξεχωριστή και κορυφαία παραμένει η ανάμνηση του φιλολόγου μου, τότε, Δ. Βλαχοπάνου. Η λεζάντα που θα διάλεγα για την εικόνα της πληθωρικής και γοητευτικής διδασκαλίας του, τα ταξίδια των σχολικών του παραδόσεων - στην ιστορία, τη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία, τη μουσική (ροκ κατά προτίμηση) και την ποίηση - θα ήταν το "Πολεμάμε και τραγουδάμε"! Αυτή η γελαστή εικόνα ενός ανήσυχου και μαχητικού νέου δασκάλου αποτυπώθηκε στις νεανικές καρδιές μας - μιας παρουσίαςόλο χαμόγελο, προτροπή, ζωντάνια και παιγνιώδη διάθεση.

Αγαπημένη του αναφορά, το ζήτημα της ελευθερίας ως γνώση της αναγκαιότητας και η διαλεκτική, η επιστημονική μέθοδος προσέγγισης των πραγμάτων, όπως εξηγούσε.

Ο Δ. Βλαχοπάνος και η νέα γενιά εκείνων των φιλολόγων, που είχαμε την αδιανόητη εύνοια της τύχης να συναντήσουμε στα μαθητικά μας χρόνια τη δεκαετία του '80, εξέφραζε εν

ολίγοις εκείνο το σπινθηροβόλο πνεύμα της δρακογενειάς του Πολυτεχνείου, ένα πνεύμα ανυπότακτο, αγωνιστικό, αμφισβητησιακό και για αυτό ερευνητικό. Ο Δ.Β. υπηρέτησε τα ιδεώδη αυτής της συκοφαντημένης γενιάς, η οποία όργωσε και μετασχημάτισε την αγροτική και συντηρητική Ελλάδα του '70, σε χώρα της μόρφωσης, του αγώνα, του πολιτισμού, της δημοκρατίας και της ελπίδας.

Και ένα ευχαριστήριο, είναι πολύ ταπεινό και λίγο για να ανταποδώσει την ευγνωμοσύνη που αξίζει όλος αυτός ο κατατεθειμένος πλούτος των εμπνευσμένων μας δασκάλων και ιδιαίτερα του Δ. Βλαχοπάνου.

Εθνική ενότητα: Δυνατότητα ή χίμαιρα;

Περνώντας στο βιβλίο λοιπόν, το ζήτημα που διερευνάται είναι το ζήτημα της εθνικής ενότητας στην Ελλάδα, κατά την περίοδο της κατοχής και του εμφυλίου.

Πολύ αναλυτικά και με ντοκουμέντα αδιάσειστα, ο συγγραφέας παίρνει θέση (κάτι καθόλου αυτονόητο για κάθε συγγραφέα), πάνω σε γεγονότα που σημάδεψαν τη μετέπειτα πορεία της χώρας, γεγονότα τα οποία παρουσιάζονται και ερμηνεύονται, φυσικά, από την επίσημη ιστοριογραφία κατά το δοκούν και κατά πως συμφέρει τους νικητές, την άρχουσα τάξη δηλαδή, αφού ως γνωστόν η ιστορία γράφεται από τους νικητές. Αυτό που κάνει ακόμα πιο ενδιαφέρον το βιβλίο, εκτός από το απολαυστικό του ύφος και το γλαφυρό επιμύθιο, είναι το γεγονός πως στην πλειονότητά της η τεκμηρίωση της άποψης του συγγραφέα προέρχεται από ντοκουμέντα και μαρτυρίες (Τσώρτσιλ, Ήντεν, Ζέρβας, Γουντχάουζ, Γ. Παπανδρέου κλπ), που δεν επιδέχονται ουδεμίας αμφισβήτησης, μιας και προέρχονται από το στρατόπεδο των νικητών.

Εν ολίγοις, το ζήτημα του βιβλίου, το ζήτημα της εθνικής ενότητας για το συγγραφέα, ήταν μια αφελέστατη, αν και ειλικρινών προθέσεων, αυταπάτη της αριστεράς της εποχής (ΚΚΕ, ΕΑΜ) ενώ για το αντίπαλο στρατόπεδο, του βρετανικού παράγοντα και της ελληνικής αστικής τάξης, δεν ήταν παρά μια πρόφαση εν αμαρτίαις, μια καλοστημένη παγίδα των νικητών για να παρασύρουν, να αποπλίσουν και να αποκεφαλίσουν τελικά, το νικηφόρο και οπλισμένο εργατικό και λαϊκό κίνημα του ΕΛΑΣ, της μόνης έμπρακτα αντιστασιακής οργάνωσης, με κύρος και εμβέλεια πανελλαδική.

Προς επίρρωση και μόνο της άποψης του συγγραφέα, θα προσθέταμε τα παρακάτω σχόλια, ως θεωρητικά συμπεράσματα τα οποία αξίζει να κρατήσει κανείς κατά νου, όταν μελετά ή αναλογίζεται ιστορικές περιόδους στις οποίες το ζήτημα της εξουσίας μπαίνει επί τάπητος:

Κατ' αρχήν, στο αφελές ερώτημα «ποιος έφταιξε;» για τον εμφύλιο, μια πρώτη απάντηση- παραδοχή κάνει ο Ν. Μέρτζος (εκδότης του Ελληνικού Βορρά), στο βιβλίο του «Σβαρνούτ», όπου παραδέχεται το σχεδιασμένο χτύπημα κατά του ΕΑΜ και των απεργών, στα Δεκεμβριανά του '44, καθώς ομολογεί πως Βρετανοί και ελληνική αστική τάξη, πρώτοι «ήρξαντο χείρας αδίκων»!

Συμπληρώνουμε πως, η εκτεταμένη βία στις εμφύλιες συρράξεις είναι δεδομένη και αμφίπλευρη. Σχετικά με τα Δεκεμβριανά δε, αποσιωπάται από την εθνική «αντικειμενική ιστοριογραφία» πως, η αγριότερη μορφή βίας προήλθε απ' τους άγριους και φονικούς βομβαρδισμούς των πυκνοκατοικημένων λαϊκών συνοικιών της Αθήνας απ' την Αγγλική αεροπορία.

Εφόσον η βία είναι αμφίπλευρη, θα πει κανείς, είναι θέμα ...παιδείας και ...ευχελαίων η αποφυγή της;

Η βία, είναι συστατική ουσία του κράτους. Το κράτος δεν είναι ένας ουδέτερος θεσμός, ούτε απλώς μία τεχνοκρατική εξουσία: αποτελεί την πολιτική μορφή της καπιταλιστικής κοινωνίας και τη συμπύκνωση της ταξικής κυριαρχίας. Το κράτος δεν κατέχει μόνο το μονοπώλιο της νόμιμης βίας • παράγει τη νομιμότητα που το θεμελιώνει. Οι λειτουργίες του δεν περιορίζονται στο νόμο αλλά εκτείνονται στην επιβολή, στη διαχείριση της καθημερινής ζωής, συντελώντας στη φυσικοποίηση της, δεδομένης στον καπιταλισμό, εργατικής εκμετάλλευσης. Η εκμετάλλευση προϋποθέτει και αναπαράγει βία, από τους εκμεταλλευτές προς τους εκμεταλλεζόμενους. Η ταξική φύση του καπιταλισμού, ενέχει βία. Η αστυνομία πχ, συμπυκνώνει αυτή την ωμή/βίαη φύση της αστικής-κρατικής κυριαρχίας. Η ιστορική σχέση αστυνομίας - υποκόσμου - «παρακράτους», η σχέση δηλαδή που έθρεψε και γέννησε τον ΕΔΕΣ (παρά τις πατριωτικές αφέλιες ολιγάριθμων περιπτώσεων (πχ Πυρομάγλου), δεν αποτελεί ανωμαλία. Αντίθετα, φανερώνει τον τρόπο με τον οποίο η κρατική εξουσία συγκροτεί την κοινωνική ευταξία μέσα από τη σύνθεση θεσπισμένης και άτυπης βίας. Γι' αυτό ο φασισμός δεν αποτελεί εξωτερική απειλή, αλλά μια δομική δυνατότητα παραλλαγής του αστικού κράτους.

Από τα παραπάνω και μόνο, φυσικά και από την ιστορική εξέλιξη των πραγμάτων στην περίοδο και τις τεκμηριωμένες προθέσεις των Άγγλων-δοσίλογων κυβερνήσεων κλπ, συνάγεται το συμπέρασμα του συγγραφέα απέναντι στο βασανιστικό ερώτημα:

Θα μπορούσαν να πάνε τα πράγματα αλλιώς;

Θα μπορούσε ποτέ να συνεργαστεί ο Άρης με το Ζέρβα, υπό άλλες συνθήκες; Αν δεν ανακατεύονταν οι Άγγλοι; απέναντι σε αυτά τα αφελή ερωτήματα, ο συγγραφέας τοποθετείται ξεκάθαρα: όχι! Ο Βρετανός πρωθυπουργός Ουίνστον Τσόρτσιλ, σε μνημόνιο του προς τον υπουργό Εξωτερικών Άντονι Ίντεν, αναφέρει για την Ελλάδα: **«Θα πρέπει το χτύπημα, για να είναι αποφασιστικό, να καταφερθεί κατά του ΕΛΑΣ την κατάλληλη στιγμή»**. Η σύγκρουση λοιπόν ήταν αναπόφευκτη, με ευθύνη των Βρετανών και της ελληνικής αστικής τάξης.

Ήταν εφικτή η νίκη και η κατάκτηση της εξουσίας;

Από στρατιωτική άποψη, σαφέστατα και ήταν εφικτή, με την αποχώρηση του Γ' Ράιχ και πριν τη Βρετανική αποβίβαση και δεδομένης της ηγεμονίας του ΕΛΑΣ/ΕΑΜ, η κατάληψη της Αθήνας ήταν θέμα διήμερης παρέλασης για τον ΕΛΑΣ. Όμως η εξέλιξη κρίθηκε πολιτικά, από την ατομία της αριστερής ηγεσίας, η οποία επιδίωκε συμβιβασμό με την αστική τάξη και συγκυβέρνηση μαζί της για ... ομαλές, δημοκρατικές εξελίξεις.

Οι οριστικές διαψεύσεις για το δημοκρατικό στρατόπεδο, ήρθαν, μετά το χτύπημα των Δεκεμβριανών, από τις άθλιες συμφωνίες της Καζέρτας-Λιβάνου και στη συνέχεια της Βάρκιζας. Το υποχωρητικό πνεύμα, δεν εξασφάλισε καν την χωρίς εξαίρεση αμνηστία για το σύνολο των αγωνιστών, προσφέροντάς τους βορά στην εκδικητικότητα και τον ρεβανσισμό της ακροδεξιάς αντίδρασης. Ήταν μια εξέλιξη που κυοφορήθηκε ήδη από το συμβιβαστικό πνεύμα της ολέθριας, για το λαϊκό κίνημα, 6ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ τον Γενάρη του 1934, σύμφωνα με τις αποφάσεις του 7ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Ιούλιος-Αύγουστος 1935), για τα ολέθρια αντιφασιστικά λαϊκά μέτωπα, που προέβλεπαν συγκυβέρνηση με πρωτοκαθεδρία της αστικής τάξης και συνθήκες «ομαλοποίησης». Συνθήκες οι οποίες, πάντα (Ισπανία '36, Γαλλία '38, Ελλάδα '45), οδήγησαν το λαϊκό κίνημα στα «γουνανάδικα» και στη βαριά ήττα.

Τελικά, ανάμεσα στην Ουτοπική πολιτική των άσφαιρων ιδεωδών, των ωραίων διακηρύξεων και στον κυνικό πραγματισμό των ομαλών αστικοδημοκρατικών εξελίξεων, το παράδειγμα του Άρη Βελουχιώτη και η πολιτική των Γιουγκοσλάβων παρτιζάνων μας υπενθυμίζουν πως, ο επαναστατικός ρεαλισμός είναι η μόνη υποχρεωτική επιλογή για το εργατικό κίνημα, αν δε θέλει να συνεχίσει να μετράει ήττες.

Το βιβλίο του αγαπητού Δ. Βλαχοπάνου είναι ένα αγκωνάρι μνήμης και ιστορικής αλήθειας για το μεγαλειώδες κίνημα του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Μας υπενθυμίζει εμφατικά πως η εθνική ενότητα είναι μια μεγαλοαστική απάτη, γιατί απλούστατα η μόνη ενότητα με πραγματική, υλική βάση

για να επιτευχθεί είναι η ταξική ενότητα, όσο δύσκολη κι αν είναι στην επίτευξή της. Μας υπενθυμίζει πως η ταξική αντίθεση είναι που διαχωρίζει και αποφασίζει για την έκβαση των μεγάλων αγώνων, (του '21 και του ΕΛΑΣ).

Πρόκειται για ένα πολύτιμο ιστορικό-πολιτικό βιβλίο, το οποίο ανοίγει μια τεράστια συζήτηση για το ζήτημα της νίκης, της εξουσίας και της εσωτερικής δημοκρατίας στο εργατικό κίνημα καθώς και της διασφάλισης των κατακτήσεων της εργατικής δημοκρατίας, με πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα για το τότε, καθώς και για το ίδιο μας το μέλλον.

Αγαπητέ Δημήτρη, σε ευχαριστούμε!

Πτολεμαΐδα, 31/1/2026